

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ του ΒΙΒΛΙΟΥ
των ΓΙΑΝΝΗ ΜΕΓΑ ΚΑΙ ΙΑΚΩΒ ΜΠΕΝΜΑΓΙΟΡ
**«ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ – ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ
50 Μ.Χ. – 1912»** (Αθήνα, Παλαιά Βουλή, Τετάρτη 1-11-2017)

**Ομιλία του Προέδρου του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος
και Προέδρου της ΙΚΘ κ. Δαυίδ Σαλιέλ**

Κυρίες και κύριοι,

Όπως γνωρίζετε, η παρουσία των Εβραίων στην πόλη της Θεσσαλονίκης είναι παλαιά, συνεχής και καθοριστική για την ζωή της πόλης.

Η πορεία της εβραϊκής κοινότητας διαμέσου των αιώνων διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στο να αναδειχθεί η Θεσσαλονίκη σε σημαντικό διοικητικό, εμπορικό και θρησκευτικό κέντρο στην ευρύτερη περιοχή της και όχι μόνο. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εβραϊκή παρουσία είναι συνυφασμένη με την Θεσσαλονίκη, όπως συνυφασμένη με την ιστορία της πόλης είναι και η εβραϊκή απουσία, με το συντριπτικό ποσοστό του 96% της σπουδαίας αυτής κοινότητας να εξοντώνεται στα ναζιστικά στρατόπεδα.

Η ένταση, το μέγεθος και η φρικαλεότητα της γενοκτονίας των Εβραίων κάνουν, δικαίως, την ιστορική έρευνα να επικεντρώνεται στην μελέτη του Ολοκαυτώματος. Έτσι, η μελέτη του Ολοκαυτώματος έχει κυριαρχήσει επί της διαχρονικής και πολυποίκιλης εβραϊκής παρουσίας στη Θεσσαλονίκη εν προκειμένω, αλλά και αλλού. Η εμπριθής μελέτη που παρουσιάζουμε σήμερα εδώ σταματά πολύ πριν από το Ολοκαύτωμα και είναι, και υπό το πρίσμα αυτό, ξεχωριστή: ερευνά την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης, συμπεριλαμβανομένης και της κοινότητας των Ντονμέδων από τα χρόνια του αποστόλου Παύλου (50 μ.Χ.) έως και τον Οκτώβριο του 1912.

Αυτός είναι ένας μόνον από τους λόγους για τους οποίους, το βιβλίο το οποίο παρουσιάζουμε σήμερα είναι εξαιρετικά σπουδαίο.

Ο Γιάννης Μέγας και ο Τζέκυσ Μπενμαγιόρ έκαναν μια σπουδαία ερευνητική δουλειά, καρπός της οποίας είναι η εξαιρετικά σημαντική μελέτη που έχουμε σήμερα στα χέρια μας. Παρουσιάζουν τις πηγές, κείμενα περιηγητών, απλών ταξιδιωτών, αρχαιολόγων, γεωγράφων, ιεραποστόλων, διπλωματών, αξιωματούχων και άλλων που έζησαν ή βρέθηκαν στη Θεσσαλονίκη, για μικρό ή μεγαλύτερο διάστημα, προσφέροντας στους ειδικούς αλλά και στο ευρύτερο κοινό ένα έργο αναφοράς, ένα «βιβλίο πηγών», όπως σημειώνουν και στην εισαγωγή του βιβλίου τους, για όποιον θελήσει να μελετήσει την ιστορία της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης διαχρονικά, ανατρέχοντας στις απαρχές της καταγεγραμμένης διαδρομής της, μέσα από τις μαρτυρίες αυτών των ανθρώπων. Μέσα από τις πηγές αυτές αναδεικνύονται σημαντικές πτυχές της ζωής της κοινότητας αλλά και σημαντικές προσωπικότητες και ο αντίκτυπος που είχε πάνω τους η «Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων».

Οι συγγραφείς διαχειρίζονται με εκπληκτική ευχέρεια το υλικό τους και το παρουσιάζουν με τρόπο εύληπτο στο αναγνωστικό κοινό.

Τα κείμενα και οι πηγές που συγκεντρώνονται, οργανώνονται και ταξινομούνται σε χρονολογικές ενότητες.

Η πρώτη ενότητα ξεκινά από το 50 π.Χ., οπότε φαίνεται ότι κήρυξε στη συναγωγή Ets haHayim ο Απόστολος Παύλος και φτάνει ως το 1492, όταν οι βασιλείς της Ισπανίας υπέγραψαν το περίφημο διάταγμα της Γρανάδας με το οποίο εξόρισαν τους Εβραίους από τα βασίλειά τους.

Η δεύτερη ενότητα ξεκινά το 1492 με την εγκατάσταση των σεφαραδιτών Εβραίων και λήγει το 1780. Είναι η χρυσή εποχή της κοινότητας της Θεσσαλονίκης, με τους Εβραίους που προέρχονταν πια από διαφορετικές περιοχές και χώρες να οργανώνονται και στην Θεσσαλονίκη, όπως και αλλού, γύρω από τριάντα ξεχωριστές συναγωγές που πήραν τα ονόματά τους από τις πόλεις καταγωγής τους. Όπως γράφει ο Paul Lucas (1664-1737), «η πόλη της Θεσσαλονίκης είναι μία από τις μεγαλύτερες και τις πιο φημισμένες πόλεις της ευρωπαϊκής Τουρκίας» [...] Οι χριστιανοί είναι περίπου 10.000. Υπάρχουν και 30.000 Εβραίοι που κυριαρχούν στο εμπόριο. Επειδή είναι πολύ εργατικοί, δύο Βεζίρηδες διαδοχικά αποφάσισαν να τους κάνουν να ασχοληθούν με την κατασκευή υφασμάτων γαλλικού τύπου, προκειμένου να καταστήσουν τους Τούρκους ικανούς να περνιούνται για Ευρωπαίοι». Η δεύτερη αυτή ενότητα κλείνει με την περίοδο της παρακμής και του κινήματος των Σαββαταίων.

Η τρίτη ενότητα καλύπτει εκατό χρόνια, από το 1750 ως το 1850, είναι η περίοδος της ανάκαμψης με τις αναφορές για την πόλη της Θεσσαλονίκης και την εβραϊκή της κοινότητα να πληθαίνουν λόγω της μεγαλύτερης ευκολίας με την οποία πραγματοποιούνται ταξίδια στην Ευρώπη αλλά και λόγω της ανάπτυξης της τυπογραφίας. Ακολουθεί η περίοδος του Τανζιμάτ, δηλαδή η περίοδος των μεταρρυθμίσεων και τέλος, η περίοδος από το 1897 έως το 1912, μια εποχή ραγδαίων πολιτικών εξελίξεων αλλά και μια εποχή κατά την οποία, όπως μας πληροφορούν οι συγγραφείς του βιβλίου στο αντίστοιχο εισαγωγικό σημείωμα, η πόλη της Θεσσαλονίκης ανακτά την θέση που κατείχε τον 16^ο και τον 17^ο αιώνα για τον παγκόσμιο εβραϊσμό.

Με βάση, λοιπόν, αυτούς τους πέντε βασικούς άξονες παρουσιάζονται οι πηγές που συνέλεξαν ο Γιάννης Μέγας και ο Τζέκυ Μπενμαγιόρ και λημματογραφούνται οι συγγραφείς τους. Με τον τρόπο αυτό, διαγράφεται η εξέλιξη της εβραϊκής κοινότητας σε παραλληλία με τα ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με την ζωή της πόλης και με την ζωή της κοινότητας μέσα στην Θεσσαλονίκη. Προκύπτουν στοιχεία για τη ζωή της κοινότητας, τη δράση διακεκριμένων προσωπικοτήτων που αναδείχθηκαν μέσα από αυτή, την αντιμετώπιση των μελών της από τις αρχές της πόλης και τους υπόλοιπους κατοίκους της, τα ήθη, τα έθιμα, τις πολιτικές εξελίξεις και το πώς αυτές επηρέαζαν την κοινότητα. Οι μαρτυρίες αυτές κληρονομούν βεβαίως την υποκειμενικότητα των συντακτών τους, ωστόσο, η ματιά ενός ποιητή, μιας δημοσιογράφου ή ακόμα ενός ιερωμένου που ζει τα γεγονότα, διατηρεί το πλεονέκτημα να μεταφέρει μια εικόνα άμεση και ζωντανή, η οποία, όταν

επεξεργαστεί με τα εργαλεία των ιστορικών γίνεται εξαιρετικά χρήσιμη για την συγγραφή της ιστορίας.

Κλείνοντας θέλω να συγχαρώ θερμά τους δύο συγγραφείς, τον Γιάννη Μέγα και τον Τζέκυ Μπενμαγιόρ αλλά και όλους τους Έλληνες και ξένους συνεργάτες τους, που βοήθησαν είτε στη συλλογή των πηγών είτε στην μετάφρασή τους. Αποτελεί τιμή για την Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης το γεγονός ότι συνέβαλε στην προσπάθεια δύο Θεσσαλονικέων, που γνωρίζουν καλά την ιστορία της πόλης, και κατάφεραν να παραδώσουν στην κοινότητα των ιστορικών, στην κοινότητα της Θεσσαλονίκης, αλλά και σε όποιον άλλον ενδιαφέρεται, ένα τέτοιο έργο. Χωρίς αυτό το βιβλίο οι γνώσεις μας για την κοινότητα της Θεσσαλονίκης θα ήταν κατά πολύ φτωχότερες.

Συγχαρητήρια οφείλονται, βεβαίως, και στον εκδοτικό οίκο University Studio Press για την άριστα επιμελημένη και ποιοτική έκδοση του έργου.

Με την ιδιότητά μου ως Πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου της Ελλάδας και ως Πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης τους ευχαριστώ όλους θερμά.

Σας ευχαριστώ.

ΔΑΥΙΔ ΣΑΛΤΙΕΛ
Πρόεδρος ΚΙΣΕ